

prikazi i recenzije

Hijacint TVRTKOVIĆ, **Postanak i razvitak franjevačke provincije u Dubrovniku**, ur. Josip SOPTA, Franjevačka provincija sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, Dubrovnik, 2014., 255 str.

Provincija sv. Franje u prošlosti je djelovala na području Dubrovačke Republike, da bi i nakon njezina nestanka postojala i dalje na području koje je nekada obuhvaćala Republika. Provincija je djelovala od polovice 15. stoljeća do 1899. godine, kada se u novonastalim društveno-političkim prilikama sjedinila s Provincijom sv. Jeronima sa sjedištem u Zadru. Provincija je 2014. godine objavila rukopis fra Hijacinta Tvrtkovića, člana nekadašnje dubrovačke provincije, o postanku i razvitku te franjevačke pokrajinske zajednice koja je egzistirala skoro pet stoljeća. Rukopis je za tisak priredio franjevac i povjesničar Josip Sopta, koji je ujedno i autor uvodnika. Tvrtkovićevo djelo čuva se danas u rukopisu u Arhivu samostana Male braće u Dubrovniku, pod rednim brojem 355. Zanimljivost je toga rukopisa u tome što je više od dvije stotine godina smatran izgubljenim, dok ponovno nije pronađen u 20. stoljeću. Izvornik je napisan na latinskome jeziku dok u ovom izdanju djelo dolazi otisnuto i u latinskome izvorniku te transkribirano i prevedeno na hrvatski jezik. Sama obrada rukopisa djelo je franjevaca Blage Brkića i Josipa Sopte, koji su ga transkribirali, a Blago Brkić ga i preveo na hrvatski jezik, dok je sam prijevod dopunio fra Stanko Škunca. Na ovome vrijednom rukopisu uz spomenute franjevce radili su i drugi eminentni stručnjaci koji su obavili superviziju.

Djelo Hijacinta Tvrtkovića najstarija je sustavna povijest te provincije, koja je u hrvatskoj historiografiji najslabije istražena u odnosu na povijest svih drugih hrvatskih franjevačkih provincija. Samo djelo napisano je u 17. stoljeću i obrađuje povijest spomenute provincije do toga vremena. Ono što mu daje dodatnu vrijednost jest činjenica da autor opisuje i događaje iz povijesti Republike, nastojeći u tome kontekstu sagledati nastanak i razvoj Franjevačke provincije u Dubrovniku. I autor djela zaslužuje da se ukratko osvrnemo na njegov život, jer osim što se ubraja u skupinu franjevaca koji su uvelike zadužili svoju provinciju, Tvrtković je bio priznati teolog za svog života, gvardijan samostana na Daksi i naposljetku biskup u Stonu. Tako je i ovo historiografski vrijedno i važno djelo spis autora koji se očito odlikovao visokim stupnjem znanstvenosti, naravno u kontekstu svoga vremena, ali i koji je imao uvid u arhivsku građu, kojom se koristio za pisanje svoje povijesti provincije. Urednik izdanja navodi kako se Tvrtković kod pisanja obilno koristio *Kraljevstvom Slavena* Mavra Orbinija i Lukarevićevim dubrovačkim *Analima* iz 1605. godine. Uz spomenute autore obilato se koristio izvorima koji su mu bili dostupni u različitim arhivima Republike i svoje provincije, a od kojih su mnogi stradali u velikom potresu 1667. godine, kada je potpuno izgorjela

knjižnica samostana Male braće u Dubrovniku. Prema tomu, ovo je djelo prvorazredni izvor koji sadrži podatke iz danas nestale arhivske građe.

Nakon kratkog životopisa samog autora, urednik fra Josip Sopta donosi opis rukopisa, popise izvora kojima se Tvrtković koristio kod pisanja, zatim slijedi opis njegova stanja i povijest rukopisa. Zatim dolazi kratki sadržaj rukopisa i napomene uz transkripciju i prijevod. Središnji dio knjige zauzima preko dvije stotine stranica, gdje se na lijevoj strani nalazi transkripcija rukopisa, a na desnoj hrvatski prijevod.

Na samom početku djela nalazi se umetnut prijepis listine o samostanu u Stonu iz 14. stoljeća. Autor u djelu piše o svemu što se događalo u franjevačkom redu od 1220. godine do njegova vremena, odnosno do 1681. godine, kada je završio svoj rukopis. Osim govora o prilikama u franjevačkom redu, Tvrtković piše i o povijesnom kontekstu u kojem su se kroz stoljeća nalazili dubrovački franjevci, tako da je sam rukopis izvor za poznavanje društvene i političke povijesti Republike i njezina neposrednog okruženja. Velik prostor posvećen je odnosu dubrovačkih franjevaca s franjevcima u Bosni i Dalmaciji. Tvrtković ovdje na temelju izvorne građe opisuje te odnose u kontekstu nastanka Dubrovačke kustodije, a zatim i Provincije Male braće opservanata. Uz sve to donosi i opise izgradnje pojedinih samostana.

Početak djela posvećen je navodnom dolasku sv. Franje u Dubrovnik gdje se autor očito poziva na jednu stariju legendu o boravku Franje Asiškoga u Dubrovniku. Pritom spominje kako je prvi franjevački samostan izgrađen na Pilama, ali je nakon prijetnji srpskoga despota Milutina Nemanje uz pomoć Senata preseljen unutar gradskih zidina, na mjesto gdje se i danas nalazi. Tu autor ubacuje duži ekskurs o povijesti srpske dinastije Nemanjića, dajući i skraćeni pregled svoje kronologije te obitelji. Sopta navodi kako u prikazu slijedi spomenuta djela Orbinija i Lukarevića. Nakon tog ekskursa vrlo detaljno piše o izgradnji prvih franjevačkih samostana sv. Tome na Pilama i sv. Sabina na Daksi. Slijedi kronološki opis osnivanja franjevačkih samostana na području Dubrovačke Republike: sv. Tome na Pilama, sv. Franje u Gradu 1317., u Stonu 1347., zatim dolaze Ombla 1339., Slano 1399. i Konavle 1429. godine. Tu je vrlo detaljno progovorio o osamostaljenju dubrovačkih franjevaca od dalmatinskih, s time da je veliku pažnju posvetio opservantskoj obnovi u 14. i 15. stoljeću. Naposljetku piše o Generalnom kapitolu franjevačkog reda koji je 1484. godine, po želji pape, udovoljio dubrovačkim franjevcima te je sve samostane Republike okupio u zasebnu opservantsku vikariju, odvajajući ih time od opservanata u Dalmaciji i Bosni. Ta će vikarija 1517. godine postati provincijom.

Tvrtkovićeve povijest dubrovačkih franjevaca vrijedan je prilog hrvatskoj crkvenoj historiografiji, kao i bogatoj povijesti franjevaca na hrvatskom etničkom prostoru. Njezina vrijednost nalazi se u činjenici da je ovim izvorom dan prilog poznavanju povijesti dubrovačke provincije, koja je dosad bila slabo obrađena za razliku od ostalih hrvatskih provincija. Vrijednost mu je također i u tome što donosi niz podataka koje je našao u dostupnim izvorima koji se do danas nisu sačuvali. Rukopis ima i svoju historiografsku vrijednost jer je djelo istraživača koji se znao koristiti izvorima i dostupnom literaturom te za ono vrijeme na znanstveni način prikazati povijest jedne franjevačke provincije.

Daniel Patafta